

Ep. 4 - Sverre Wyller

Fortellerstemme Kåre Magnus: Hva er det som gjør at kunst er så viktig for mennesket?

KORO - kunst i offentlig rom - lager kunst der jeg og du er. Den befinner seg på steder der folk ferdes og oppholder seg. Som en mental fartshump bremser kunstverkene oss ned, og gjør oss oppmerksom på noe vi kanskje ellers hadde gått forbi. Hvordan tenker og jobber en kunstner? Jeg heter Kåre Magnus Bergh, jeg er kunstner og programleder. Og dette er VerkSted.

Fortellerstemme Kåre Magnus: Midt på Eidsvoll, der Norges grunnlov ble til, finnes det også en domstol. Inne i rommene løses sivile saker og straffesaker. Utenfor det stramme bygget står det en installasjon med svære treblokker og en mindre treblokk som ligger foran. Som et speilbilde av rettssalen der inne, kan det minne om en tribune og en benk, en tiltalebenk eller en hvilebenk. Verket heter *Domstol* og kunstneren heter Sverre Wyller.

Ved første øyekast ser det ut som noen grove treklosser. Men hva slags historier inneholder de?

Kåre Magnus: Aller først, velkommen skal du være, Sverre.

Sverre: takk, takk!

Kåre Magnus: Du jobber hovedsakelig med maleri, grafikk og skulptur. Og du jobber med ganske svære verk. Mange har nok sett et verk i offentligheten. Og du er kjent for å gjenbruke materialer for å gi det en ny form, i en ny kontekst. Aller først, hvordan velger du hvilke materialer du skal bruke i verkene dine?

Sverre: Det er mange forskjellige årsaker til at jeg velger et materiale, men i dette tilfellet så er ... Dette er jo ikke akkurat *historiske* Eidsvoll, dette er Eidsvoll sentrum, der hvor jernbanen er og der er en bygning med Øvre Romerike tingrett ligger der, et ganske nytt hus. Og det ligger ut mot Vorma, hvor det historisk sett var svære flåter av tømmer som lå og fløyt der i forbindelse med sagbrukstrafikk og sånt. Så det var det første jeg tenkte på, at jeg måtte bruke tre, ikke sant. For det der kom til å stå og se utover Vorma.

Fortellerstemme Kåre Magnus: I 2020 vant Wyller konkurransen om å lage kunst ved nybygget til Øvre Romerike tingrett på Eidsvoll. Verket består av kraftige organiske eikeblokker, som Wyller har dekorert med presise geometriske utskjæringer gjort med motorsag. På den ene siden er det en serie linjer som visuelt binder bjelkene sammen, og på den andre siden, vendt mot tinghuset, en heldekkende ellipse.

Kåre Magnus: Her beskriver jeg verket litt. Hvis du skal beskrive det med egne ord, hva blir det da?

Sverre: Det er på en måte en vegg, som er satt sammen av store eikeblokker. De ligger stablet opp i tre meters høyde, med en forlengelse ut på den ene siden som er i sittehøyde, som man kan sitte på. Så dette er på en måte litt uvanlig størrelse, blokker.

Jeg har funnet, det tok meg ett år faktisk, å finne emner som var store nok, i eik, som vi kunne skjære disse blokkene av.

Kåre Magnus: Hvordan går det frem da, går du på tur da, eller?

Sverre: Rett og slett! Ringer og hører og kjører rundt og ble etter hvert kjent med et helt fantastisk eikemiljø i Norge som jeg ikke kjente til. Det er håndverkere som jobber med eik og har stor kunnskap om eik. Så det er alltid interessant med skulptur, at det er veldig sosialt. Man kan ikke gjøre en sånn jobb aleine, man må liksom ha hjelp. Og da treffer man mye flotte folk.

Kåre Magnus: Det der med å jobbe med skulptur, hvor viktig for deg er det samarbeidet med fagmiljøer?

Sverre: Jeg er jo helt avhengig av det når jeg lager skulptur. For eksempel dette prosjektet her, som er så stort, såå må man ha hjelp. Og rett og slett derfor er skulptur sosialt. Må også si om dette prosjektet, at det er et samarbeidsprosjekt med min kone Vera, som er arkitekt. Så hun var på en måte den som formet konseptet rundt dette prosjektet.

Kåre Magnus: Var det da kona di som så på bygget, eller så på arkitekturen først, og så er det en samtale om hva du skal lage? Er det en samtale om hva du skal lage, eller hvordan er samarbeidet?

Sverre: Vi var på et arbeidsopphold i Beograd, så vi satt i et lite hus midt i byen der med masse små treklosser. Da hadde jeg allerede vært på Eidsvoll. Og vi utformet forslaget, som ble sendt inn som et utsmykkingsforslag. Det er der hun har en viktig rolle, for hun har med sin erfaring vært en veldig god hjelp.

Kåre Magnus: Hva er skulpturen i forhold til bygget bak?

Sverre: Arkitekturen er ganske stram, det er et nytt bygg. Og utvendig er det et opplagt modernistisk bygg. Skulpturen tar opp noen av de linjene, den er stram. Det er på en måte som idé, en liten repetisjon. Det er på en måte en liten domstol jeg har laget. Jeg tenkte først at det skulle være et sted hvor man kunne sitte. Om man kommer ut fra en vanskelig sak, så trenger man å slappe av litt.

Kåre Magnus: Gruble litt?

Sverre: Ja. Så utviklet vi ideen den til å på en måte være nærmest en sånn replika av en domstol. At det er to seter. Det er en benk, når jeg sier benk, så mener jeg forlengelsen av en eikeblokk. Og så er det en kloss som står et lite stykke unna.

Kåre Magnus: Er det en skulptur som må holdes ved like, liksom? Må det gjøres noe med den, eller står den der bare?

Sverre: Den bare står der. Den er rå. Den er ikke behandlet. Jeg var innom mange fagfolk for å finne ut hva jeg skulle gjøre. Men fant til slutt ut at det beste er at den bare står der rå og forfaller, rett og slett.

Kåre Magnus: Den har noen hundre år på seg òg.

Sverre: Den har god tid på seg.
Jeg måtte også kontakte KORØ for å høre hva er kravet til hvor lenge skulptur skal vare?

Kåre Magnus: Ja, det er sikkert noe man må forholde seg til, varigheten på ting, og særlig som skal tåle vær og vind.

Sverre: Ja, jeg kontaktet KORO og fikk beskjed om at den må vare i 20 år.

Kåre Magnus: Å ja. Men da har du mye å gå på!

Sverre: Ja, det syns jeg var utrolig kort!

Kåre Magnus: 20 år! Altså, det er jo ingenting.

Sverre: Nei, denne varer lenger. Men jeg lot den være rå også fordi eik har en motstand i seg selv. Den *vil ikke* impregneres. Altså da jeg arbeidet med motorsagen, så ble av og til flisa som kom ut helt svart eller blå. Det er fordi jeg nærmet meg en bolt i stål, altså en jernbolt, som lå inni der. Disse eiketrærne jeg fikk tak i, de har jo stått i flere hundre år. Så de har vært slått, brukt som telefonstolper, alt mulig rart. Jeg fant en hel telefonsko, en stolpesko, *inne* i treverket. For tre vokser jo etter bare å omslutte sånne ting når det vokser opp. Eller fortsetter å vokse.

Fortellerstemme Kåre Magnus: Som innlandsgutt har jeg vært borti en motorsag før, og de fleste av oss kjenner lyden av en motorsag. Men det er ikke alle av oss som kan håndtere en på daglig basis. Og som redskap i å lage kunst, vil jeg påstå at det er ganske sjeldent. I allfall i en norsk kunsttradisjon.

Kåre Magnus: Altså det å bruke motorsag som redskap, hvordan starta det?

Sverre: ja, det startet for mange år siden. Da jeg begynte på akademiet, så hadde jeg valget å bli bonde. Jeg var sammen med en odelsjente fra en svær gård med masse trær. Altså masse skog. Og da jobbet jeg for faren hennes i skogen, så jeg ble opplært i skogbruk. Så jeg jobbet et par år i skogen som tømmerhogger.

Kåre Magnus: Det høres ut som noe alle kunstnere burde ... burde vært en slags sånn intern, at alle jobber litt i skogen før de blir kunstnere. Det høres ut som et smart valg, da!

Sverre: Å jobbe med massivt treverk. Jeg likte det veldig godt.

Kåre Magnus: Du sier at du jobba i skogen før du begynte på akademiet. Men da var jo motorsaga mer et slags praktisk redskap. Og et redskap for tømmerhogst. Men det å bruke det til kunst, selv på den tiden av jeg arbeidet, var det mange som drev med motorsag og lagde troll. Det var mange som var opptatt av hva man kunne gjøre med motorsagen utover det å felle trær. Jeg var ikke opptatt av det, men jeg betrakter det bare som et verktøy. Når dimensjonene på blokkene blir så store som de jeg brukte var, så er det enten håndholdt motorsag eller sagbruk, da, ikke sant.

Jeg bruker noe som heter ... Det er en rigg. Det er en rigg hvor jeg fester motorsagen i, så den kan skjære rett. Det første jeg gjør, er å legge en stige over stammen og fester den. Da har jeg den rett flate. Og så fester jeg riggen på sagbladet. Så da sager jeg rett og slett som et sagbruk med denne riggen. Og kan skjære rette flater.

Kåre Magnus: Er det en del av dette som er litt farlig òg?

Sverre: Jo, det er det. Men det er jo mange verktøy som er farlige.

Kåre Magnus: For det er jo en del av dette verket hvor det også er tegninger ... det er noen linjer ... Er det også motorsag?

Sverre: Nei, det er ikke en motorsag. Hva heter det for noe? Jeg husker tretygger, eller noe sånt.

Kåre Magnus: Tretygger, for et deilig ord.

Sverre: Det er rett og slett en vinkelsliper som man setter på et hjul, som har en sagkjede på. Og den kan man tegne med.

Sverre: Noe av bakgrunnen for domstol og bruken av treverk er også den byggetradisjonen i Norge med tømmerbygninger og helt tilbake til stavkirken, ikke sant. Staver av massivt tre. Og så noe av den ornamentikken som har vært brukt i portaler, stavkirker, har jeg en forkjærlighet for. Så jeg tenkte på det når jeg skar inn sånne rastere i disse blokkene, som en form for minne om denne ornamentikken. Det kan være at det ligger for langt unna til at andre oppfatter det. Men det er der bakgrunnen for den *rasteren* kommer fra.

Fortellerstemme Kåre Magnus: Eika med sine store, gode og knudrete stammer er et mektig tre. Det er den tresorten som blir aller eldst i Norge. Stammene til gamle, døde eiketrær blir tatt vare på i folkemuseer. Det er solid og varig.

Kåre Magnus: Jeg bare lurer på, når du har funnet det der riktige emnet ... Du skjærer over, og så ser du ringene ... Det har levd lenge, det treet? Er det noe du reflekterer over?

Sverre: Ja jeg synes det er veldig dramatisk. Å sette sagbladet tvers igjennom en stamme som er flere hundre år gammel. Det er på en måte et mord. Men det er også superinteressant. Noen av disse blokkene som er på Eidsvoll nå, de er jo eldre enn Grunnloven! Når man tenker i forhold til norsk historie og 1814, 1905 ... Dette er materiale som er eldre enn vår egen lovgivning. Det er fascinerende at et tre kan bli så gammelt.

Kåre Magnus: Nå bruker du for så vidt motorsagen på det, så det må jo gjennom litt. Men gjør liksom ... Får du en slags følelse av ansvar, eller at dette skal du behandle? På en respektfull måte? Får du noen sånne tanker? Det er jo eksklusivt, og som du sier, det har levd lenge.

Sverre: Ja. Så dette prosjektet her fikk meg til å tenke rundt de tingene ganske mye. Og nå har jeg en hund, så jeg går mye i marka med den hunden. Når jeg kommer over sånne store, gamle furutrær, så det gjør et kjempeinntrykk på meg. Det er noen som er på en måte ... Har en sånn dimensjon og en sånn form, ikke sant. Da tenker jeg på det, hvor mange år er dette treet? Et par hundre? Helt sikkert.

En annen ting som det har med innholdet av institusjoner å gjøre, eik er jo det treslaget som varer lengst. Tar flere hundre år før det råtner. Så det er på en måte også et symbol på stabilitet og soliditet og varighet.

Så hvis du legger merke til det, hvis det er et intervju med en advokat, så sitter han alltid foran en bokhylle av eik. Med litt tung litteratur i. Og selv i tingretten der oppe, da jeg var på det første møtet der, så satt jeg ved et skikkelig eikebord. Advokater liker å omgi seg med eik! Og det er en årsak til det. Og eik er jo også nasjonaltre, jeg tror det er i USA, Tyskland, England ... Altså det er mange land som bruker eik som symbol. Fordi det har disse kvalitetene.

Fortellerstemme Kåre Magnus: Et av Sverre Wyllers mest fremtredende verk er serien "Miramichi", der plukket Wyllers metallfragmenter fra skraphaugen til en nedlagt papirfabrikk i Miramichi i Canada. Og lagde ca. 25 skulpturer av stålrestene fra bygget. En av dem kan man se utenfor Vigelandsmuseet i Oslo den dag i dag.

Kåre Magnus: Hvordan kom du over alt dette stålet nede i Canada?

Sverre: Jeg har en venn som jobbet i et foretak som hadde ... De hadde kjøpt denne fabrikk, og den skulle rives. Under rivingen kontakta han meg og sa: "Her må du komme og se. Dette interesserer deg helt sikkert!" Jeg ble med han over til Canada og så stedet nesten før de hadde startet å rive. Papirfabrikken var så stor som en flyplass, tenker jeg. De begynte å rive i én ende, og det tok to år før de var ferdige. I løpet av de to årene så var jeg til og fra der fra to til seks uker. Og samlet stål og fikk meg et eget atelier nede i hjørnet av området. Det var en vedlikeholdsgarasje som de lot meg stå i og jobbe. Og fikk kjemp flott hjelp! Jeg var litt usikker på hvordan de ville reagere på min virksomhet der. De rivingsarbeiderne de deltok, de syntes det var moro og hjalp meg. Jeg hadde sånn rød teip og jeg merket av stål biter jeg var interessert i, for dette er jo altfor tungt å løfte. Jeg fikk låne en liten lastebil jeg kjørte med rundt omkring der. Og de samlet det inn. De hadde noen svære øgleaktige maskiner som kunne bare ta en sånn sak opp i kjeften og lempe den over i en lastebil og kjøre av gårde. Og måten de rev på der var ... Det var brutalt, altså. De tok liksom og bare skar over med sånne skjærebrennere. Noen punkter opp gjennom konstruksjonen, og så fester de en vaier høyt oppe. Og så dro de hele greia ned, og det raste i bakken, ikke sant.

Og noen fantastiske former oppsto! Sånne forvridde stål bjelker, som rett og slett er kaldbøyd. Så det stålet som er i den skulpturen foran Vigeland-museet, og som er i alle skulpturene som er fra Miramichi, det har ikke jeg bøyd. Det er bøyd av under rivingen.

Kåre Magnus: Er det sant? For jeg trodde du aldri hadde bøyd det sjøl.

Sverre: Nei, det er funnede objekter, kan du si, som jeg setter sammen og prøver å gi en ny funksjon. Altså det er ting som har mistet sin opprinnelige funksjon, og jeg samler dem sammen og prøver å hjelpe dem til en ny jobb, kan du si. Jeg lagde som sagt kanskje 25 stykker der borte og fikk dem skipet over til Norge. En del av dem ble igjen der borte, forresten. Så jeg har fortsatt med det. Etter at det prosjektet var ferdig, da rivingen var ferdig, det var i 2011, så fikk jeg dette prosjektet på Peder Balke-senteret av Sparebankstiftelsen. Og da tok jeg kontakt med en lokal sånn hvor du kan levere stål. *Oppland stål* heter det. De tar imot stål fra rivingsprosjekter. Så jeg fant lignende materialer der. Det er den "*lauken*" som de kaller det, er bygget av.

Kåre Magnus: Den har form som en løk?

Sverre: Ja. Da jeg fikk det oppdraget der, brukte jeg et år på å finne ut hvor denne skulpturen skulle stå. Først ville jeg finne stedet, og så ville jeg bestemme hva det skulle være. Men det tok meg veldig kort tid før jeg forsto at jeg ville lage en løk. For det lukter jo løk på Toten. Et av de første stedene jeg var, så kjørte en traktor forbi med en tilhenger, og det spratt en løk ut av tilhengeren og rullet opp til meg!

Kåre Magnus: Som et tegn!

Sverre: Nærmest som et tegn. Så de leverer jo mer grønnsaker til bostandene, enn noen annen. Hvis du kjører gjennom disse områdene om høsten, så lukter det løk, som sagt. Og

purreløk. Så de ønsket også et sånt ... Noe de kunne identifisere seg med. Så jeg tok den formen, som også var veldig interessant å lage, bygge, kan du si. Den er jo gigasvær. Den er 15 meter høy og er i ett stykke, som går ned under bakken.

Kåre Magnus: Gjør den det, ja?

Sverre: Den er forankret i et 20 tonns betonglodd under bakken. Og sitter der. Og så går det en vei gjennom.

Kåre Magnus: Er det noe med disse skulpturprosjektene at du liker litt den kampen med materialene? At du må liksom ... Det er en liten kamp?

Sverre: Ja, det er det. Men jeg liker, la oss si, industrimiljø. Jeg liker, på en måte ... Jeg har malt bilder av trafikkskilt, ikke sant. Eller på trafikkskilt. Jeg har brukt posten, postkasser, og malt ... Altså brettet ut postkasser. Det er sånn brukt i kollasjer. Altså, det er en interesse for det vi har rundt oss, som infrastruktur og transport og industri. Jeg synes det er fascinerende.

Kåre Magnus: Sverre, vi kunne prata lenge. Jeg synes det var veldig interessant. Men vi må avrunde. Tusen takk for praten.

Sverre: Takk for at du hørte på!

Kåre Magnus: Lykke til videre med kunsten. Og livet generelt.

Kåre Magnus: Denne podkasten er produsert av Feelgood Scene, Film og TV for KORO, og er laget av Anna Katharina Haukeland og Ann-Lisbeth Hemmingsen fra KORO. Manusforfatter Anne Gerd Grimsby Haarr, og meg Kåre Magnus Bergh. Produsent og klipper av episoden er Atle Bore. Executive produsent er Miriam Ofsdal Berg.